

ELŐSZÓ

Másfél évtizeddel ezelőtt, amikor Egyesületünk már tíz egykor élt pedagógus emlékezetének ápolására emlékülést szervezett és az elhangzott előadásokat kötetbe rendezve kiadta, nyilvánvalóvá vált, hogy olyan módot kell keresni, amely egyidejűleg több pedagógus életútjának, munkásságának bemutatását teszi lehetővé.

Alapító főszerkesztőnk, Ungvári János tanár úr találta meg az alkalmas keretet arra, hogy egy-egy kötetben megörökítésre kerülhessen mindazon pedagógusoknak az emléke, akiknek szakmai, tanári munkája, közéleti tevékenysége, emberi példája követésre méltó, akiket az élő emlékezet a jövő nemzedékek számára is ismertté tehet.

Alig két esztendő előkészítő munka után, 2002-ben jelent meg a „Pedagógusok arcképcsarnoka” első kötete, amelynek előszavát Ungvári János írta, s abban megfogalmazta az akkor még egyedül álló értékmentő vállalkozás célját. Az azóta eltelt időszakban a „Pedagógusok arcképcsarnoka” sikeres sorozattá vált és örömmel tapasztaltuk, hogy az országban másutt is, így Nógrád megyében és Győrben is hasonló indíttatású kiadványok születtek.

A mi munkánkhoz is egyre szélesebb körből, hazai és határon túli munkatársak csatlakoztak.

Ma már több, mint 1600 pedagógus pályaképét tartalmazza életrajzi gyűjteményünk, amelynek különös értéke, hogy többségében azoknak a jeles tanítóknak, tanároknak, óvó-pedagógusoknak állít emléket, akikről korábban nem írtak.

Immár a 14. kötet kerül az érdeklődők kezébe. A szerkesztésben résztvevők és a munkatársak közül néhány hűséges kollégát elvesztettünk, de mindig akadtak, akik vállalkoztak a munka folytatására, s ez a biztosíték arra, hogy a sorozat célja, alapvető koncepciója a jövőben sem változik. Felmerült azonban néhány újítás, ami a gyakorlati munkát érinti és elsősorban a terjedelempre vonatkozik. Megállapodás született arról, hogy évente száznál több életrajz ne kerüljön egy-egy kötetbe. Az átdolgozásra szoruló, vagy a kézirat beadásának határideje után érkező írásokat, illetve a tárgyévben elhalálozott pedagógusok életrajzát a következő évi kötet számára rezerválja a szerkesztőség. Azoknak az arcképvázlatoknak, amelyek lényegesen meghaladják az ajánlott terjedelmet, átdolgozását fogjuk kérni a szerzőktől, hogy tömörebb formában, a kevésbé fontos részletek elhagyásával kerülhessenek közlésre. A valóságnak megfelelő életrajzi leírásokért továbbra is a szerző tartozik felelősséggel.

Amennyiben régmúlt idők kiváló pedagógusairól szóló megemlékezés érkezik, az az „Emlékezzünk régiekről” rovatba kerül. Ebben a kötetben két szarvasi tanintézet névadójának, Benka Gyulának és Vajda Péternek az életútjáról, munkásságáról készült tanulmány olvasható.

A 14. kötetben lévő száz arcképvázlatot 82 szerző írta, szerzőink többsége régi munkatársunk, közülük néhányan több életrajzot is küldtek. Sokan most jelentkeztek először, s reméljük az elkövetkező években is számíthatunk munkájukra. Örömmel szolgál, hogy a nagymúltú magyar iskolaváros, Sárospatak több jeles tanárának életrajzát is közreadhatjuk. Néhány arcképvázlat határainkon túlról, Kézdivásárhelyről, Temesvárról, Komáromból érkezett.

Az új kötetben szereplő pedagógusok több generációt képviselnek: Berkeszi István, Bihari Aladár, Dávid Lajos, Négyesy László, Novák Márton, Schader Ede, Szentannay Sámuel, dr. Szondy György, Szügyi Trajtler Géza még a XIX. század szülöttei. Legmostohább sors a XX. század elején született pedagógusoknak jutott, akik közül többeknek két világháború megpróbáltatásait és a II. világháborút követő diktatórikus rendszer üldöztetését kellett elviselniük. Soltész István a második nagy világhétségben veszítette életét, volt aki éveket töltött hadifogságban, másit külföldre sodort a változó világ. De ebből a nemzedékből való – ritka kivételként – a 100. évét megért Sági Gyuláné és a közel 100 évesen eltávozott Fülöp Mihályné is.

A legnépesebb csoportban a két világháború között született, egykor volt kortársaink életútjával szembesülünk. Ismerős arcok, ismerős sorsok, velük megélt, megszenvedett, küzdelmekkel, reményekkel tele évek emléke elevenedik fel reájuk emlékezve. Tiszteletre méltó eredményeik, munkásságuk máig ható példája fémjelzi ezt a generációt. Közülük való volt Gazda László, aki a Déri Múzeum igazgatójaként fejezte be aktív pályáját, Módy György, a jeles múzeumi szakember, egyetemi oktató, Nyirkos István és Sebestyén Árpád nyelvész professzorok, Szénássy Zoltán történelemtanár, felvidéki helytörténész.

Az utánuk következő nemzedéknek se jutott könnyebb sors: tehetségük, kemény munkájuk, elhűségük segítette át őket a magunk mögött hagyott rendszer mesterséges buktatóin, azt példázza Görömbei András irodalomtörténész és Havas László klasszika-filológus professzorok életútja.

Az életrajzok tanúsága szerint a legjobb pedagógusokat jó iskolák és kiváló tanárok készítették fel a pályára. A II. világháború előtt mind az egyházi, mind az állami tanító- és tanárképző intézetekben magas szintű erkölcsi és hazafias nevelés folyt, s ennek hosszú távú hatása még évtizedeken át nyomon követhető maradt az egykor ott végzett pedagógusok munkájában, akik átmentették a hazai oktatás legjobb hagyományait a XX. század második felére, s akik életük példájával is neveltek, mint Gávai Józsefné, Gebri Mihály, Komádi Erzsébet, Móricz Katalin, Sipos Endréné, Szalay Sára.

Az új kötet mottójául választott Váci Mihály idézet szépen szól arról a sokszor reménytelennek tűnő küzdelemről, ami végigkíséri azoknak az életét, akik az ifjúság nevelését, tanítását tekintik hivatásuknak, s csak az utókor igazolja munkájuk eredményességét.

Kinek nem jut eszébe a hétköznapi életben egy-egy intelem, mélyértelmű gondolat, költői idézet, amelyet valaha az iskolában, tanítójától, tanárától hallott? Tudatunkban ezek az emlékek tovább élnek, s magunk is átörökítői lehetünk az utánunk jövőknek. A tanítványi emlékezések – amelyek szép számban olvashatóak az életrajzokban – bizonyító erővel igazolják, hogy a pedagógusok iskolai munkája, közéleti tevékenysége fizikai jelenlétük megszűnése után is hatással van az érintettekre.

Érdemes elidőzni a tanítónak készülő ifjú Váci Mihály záródolgozatának mondatainál – amelyek a hátsó borítón olvashatók. A nyíregyházi tanítóképző végzős diákjaként fogalmazta meg tanítói munkája vezérelveit. Anélkül, hogy személyes érdemét kétségbe vonnánk, tudnunk kell, hogy mindaz, amit leírt, tanulmányai során tanárai hatására alakult ki s vált olyan hatóerővé, amely később egy nemzet számára jelentett kapaszkodót.

Köszönet illet mindenkit, aki egyesületünk értékmentő tevékenységében részt vállalt vagy támogatja azt. Köszönjük az életrajzok szerzőinek és a szerkesztésben, korrigálásban résztvevőknek az önzetlen munkát, Szikszainé dr. Nagy Irmának a kötetszerkesztés felelősségteljes és igényes ellátását, a nyomdai előkészítést végző Csermely Lászlónak mind a szervezésben, mind a tartalom gazdagításában vállalt feladatok megoldását és a repertórium rész aktualizálását.

Köszönjük az intézményektől, önkormányzatoktól és magányszemélyektől kapott anyagi támogatást, amely nagy mértékben hozzájárult kiadványunk megjelentetéséhez.

Debrecen, 2015. augusztus